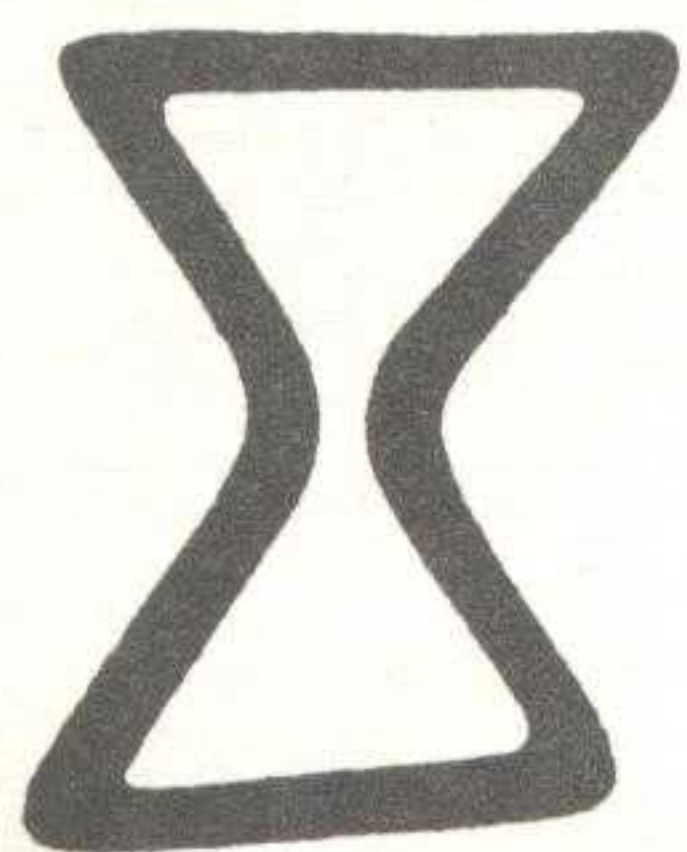




de zandloper

periodieke uitgave van de
Vereniging "Oud-Ede"
verschijnt elk kwartaal

11e JAARGANG - nr. 2

JULI 1983



boerderij "De HEIJHORST"

(foto mevr. Hendriksen)

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

* Hout

* Board

* Triplex

* Schroten

* Wandplaten

* Deuren

* Draadmateriaal

* Keukens

* Kasten

* Gereedschap

* IJzerwaren

* Verf (vervetal.)

* Schildersgereedschap

* Wandweefsel

* Schuimvinyl

* Rambe assortiment

* Autolakken

* Beitsen, lakken, lijmen enz. enz.

Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65-67

EDE. TELF. 08380-11680

* Wij geven U een
deskundig advies

* Bezorgen
gratis





de zandloper

periodieke uitgave van de Vereniging "OUD-EDE"

11e JAARGANG - nr. 2

JULI 1983

DAGELIJKS BESTUUR VERENIGING "OUD-EDE"

voorzitter: D. de Nooy, Wagenaarln 16
6711 GB Ede Gld
tel.: 12373.

sekretaris: J. Clant, Amsterdamseweg 67
6712 GJ Ede Gld
tel.: 15997.

penn.mstr : J. Smit, Arendshorst 29
6714 LV Ede Gld
tel.: 32462.

ERELEDEN

H.M. Oldenhof,
J. de Nooy,
G.W. Bos.

MUSEUMADRES

Museum Oud-Ede, Museumplein
5-7, 6711 NA Ede Gld
tel.: 19554.

CONTRIBUTIE

De minimale contributie
bedraagt f 15,- per jaar,
over te maken op postre-
ning 3534268 t.n.v. de
penningmeester van de ver-
eniging "Oud-Ede" te Ede.

REDAKTIE van het blad DE ZANDLOPER

mw E. Hendriksen, Wilter-
dinkstr 9, 6712 EB Ede Gld
tel.: 13074.

J. Das, Weerderstein 205
6714 CP Ede Gld
tel.: 39391.

H.J. Nijenhuis, Molenstr
101, 6712 CT Ede Gld
tel.: 16838.

eindred., S.J. Ouwendijk, Nettelhorst
opmaak en : 43, 6714 MA Ede Gld
lay-out tel.: 33089.

KOPY

Alle kopy voor het eerstvolgende nummer van "De Zandloper"
inzenden aan de Redaktie, p/a Museumplein 5-7, 6711 NA
Ede Gld, en wel vóór: 7 september 1983

VERANTWOORDING VOOR DE GEPUBLI- CEERDE TEKSTEN.

De redaktie van het blad "De
Zandloper" is u zeer erkentelijk
voor al uw bijdragen in de kopy.

Echter, de verantwoordelijkheid
voor de inhoud van historische
en technische gegevens blijft
uitdrukkelijk voorbehouden aan
diegenen, die de betreffende
kopy hebben ingezonden.

Eveneens kan de redaktie van
het blad "De Zandloper" geen
verantwoording op zich nemen
voor het eventueel niet ver-
melden van de bron, e.d., bij
het plaatsen van ingezonden
stukken en/of artikelen.

OVERNAME VAN ARTIKELEN UIT HET BLAD "DE ZANDLOPER".

De in het blad "De Zandloper"
geplaatste stukken en/of ar-
tikelen mogen niet worden
overgenomen, zonder vooraf
daartoe schriftelijk toestem-
ming te hebben verkregen van
de redaktie van dit blad.

LIDMAATSCHAPKAARTEN en/of MUSEUMJAARKAARTEN.

Lidmaatschapkaarten van de
leden van de vereniging "Oud-
Ede" en/of Museumjaarkaarten
kunnen tijdens de openings-
uren worden afgehaald aan de
balie van het Museum Oud-Ede.

WELKOM !

Op de laatstelijk gehouden Algemene Vergadering van de Vereniging Oud-Ede zijn benoemd tot bestuurslid de heren: G. Beukhof, Molenstraat 176 te Ede, en

T. Hylkema, Bremlaan 42 te Ede.

De heer Hylkema is benoemd als penningmeester.

Wij-het bestuur- zijn erg blij met deze benoemingen en hopen dat het tot een vruchtbare samenwerking zal komen.

Wij heten beide heren van harte welkom in onze bestuurskring.

Vanzelfsprekend onze hartelijke dank voor alles dat de beide afgetreden bestuursleden voor onze vereniging hebben gedaan.

Henk Verhaaff: bedankt voor je technische inbreng en

Jan Smit: voor je 7-jarige penningmeesterschap.

Niet vergeten zullen we de medewerking van mevrouw Smit. 10 jaar lang heeft zij de ledenadministratie en inning van de kontributie verzorgden hoe! Ook daarvoor onze hartelijke dank.

PRIJSVRAAG NR. 4

In welk pand is onderstaande gevelsteen ingemetseld?

DE EERSTE STEEN GELEGD DOOR
M.A. Schimmel
15 april 1903

Stuur uw antwoord naar museum Oud-Ede, Museumplein 5-7 te Ede, en wel vóór 20 juli 1983.

Bij meerdere goede antwoorden zal het lot de beslissing brengen en voor de winnaar staat weer een fles heerlijke wijn beschikbaar.

Prijsvraag nr. 3 was blijkbaar een moeilijke opgave, want die is door niemand ingestuurd. De gevelsteen die werd gevraagd bevindt zich in perceel Stompekamperweg 11 te Ede.

BEDANKT en WELKOM

De redactie van De Zandloper heeft een verandering ondergaan.

Mevrouw Hendriksen, die jaren in de redactie heeft gezeten en daarvoor veel werk heeft verricht, heeft nu gemeend te moeten bedanken als lid van de redactie. Het bestuur van de Vereniging Oud-Ede heeft met spijt haar besluit aanvaard.

Elly, namens de vereniging hartelijk bedankt voor al je aktiviteit en inbreng (en dat was niet weinig!) in de redactie van de Zandloper.

Wij prijzen ons gelukkig een opvolger gevonden te hebben die bereid is het werk van mevr. Hendriksen te willen voortzetten.

Zijn naam is W. Weyland, Burg. Prinslaan 64a te Ede. Velen zullen hem wel kennen, want hij is een echte "oude" Edenaar (wat heet oud?). Op verschillende terreinen heeft hij zijn inbreng gegeven en is o.a. nog Buurtmeester van de buurt Ede-Veldhuizen. Willem, welkom in de redactie!

David de Nooy.

JAARLIJKSE EXCURSIE op woensdag 17 augustus 1983 wordt ditmaal "EEN DAGJE DUITSLAND"

Programma:

- 08.30 -vertrek vanaf museum Oud-Ede en via Arnhem, Beek, Montferland, 's-Heerenberg en Gendringen naar kasteel ANHOLT (aankomst ca. 10.00 uur)
- 10.00 -koffiepauze met gelegenheid tot bezoek aan het kasteel en/of het maken van een wandeling in de kasteeltuinen.
- 11.15 -vertrek en via Bocholt en Borken naar VREDEN.
- 12.30 -Verwachte aankomst in Vreden. Bezichtiging van de STIFTSKIRCHE in een parkachtige omgeving.
- 13.00 -Koffiemaaltijd met soep in het hotel HAMALAND.
- 14.30 -Bezoek aan museum HAMALAND aan de Berkel met als extra expositie "BLAU MIT WEISSEN BLUMEN", hetgeen staat voor "Blauw geverfd linnen in vele variaties.

16.00 -Aanvang van de terugreis naar Ede via Groenlo, Ruurlo, Zelhem, Doesburg, Velp, Schelmseweg en Planken Wambuis.

Omstreeks 18.15 uur verwachten wij weer terug te zijn bij het Museum Oud-Ede.

De kosten voor deze excursie bedragen f 40,- per persoon, exclusief het eventuele "afzakkertje".

Er zijn in de bus 48 plaatsen beschikbaar. Aanmelding is uitsluitend voor leden van de Vereniging Oud-Ede.

Aanmelden en tevens betalen van de kosten graag z.s.m. aan de balie van het Museum Oud-Ede.

N.B.: Voor deze excursie dient u in het bezit te zijn van een paspoort (mag maximaal 5 jaar verlopen zijn), of een geldige toeristenkaart (mag niet verlopen zijn).

David de Nooy.



Hamaland-Museum - Ansicht vom Butenwall

Gasthausstraße

Gasthausstraat



Silbernes Botenabzeichen

zilveren insigne van
de bode

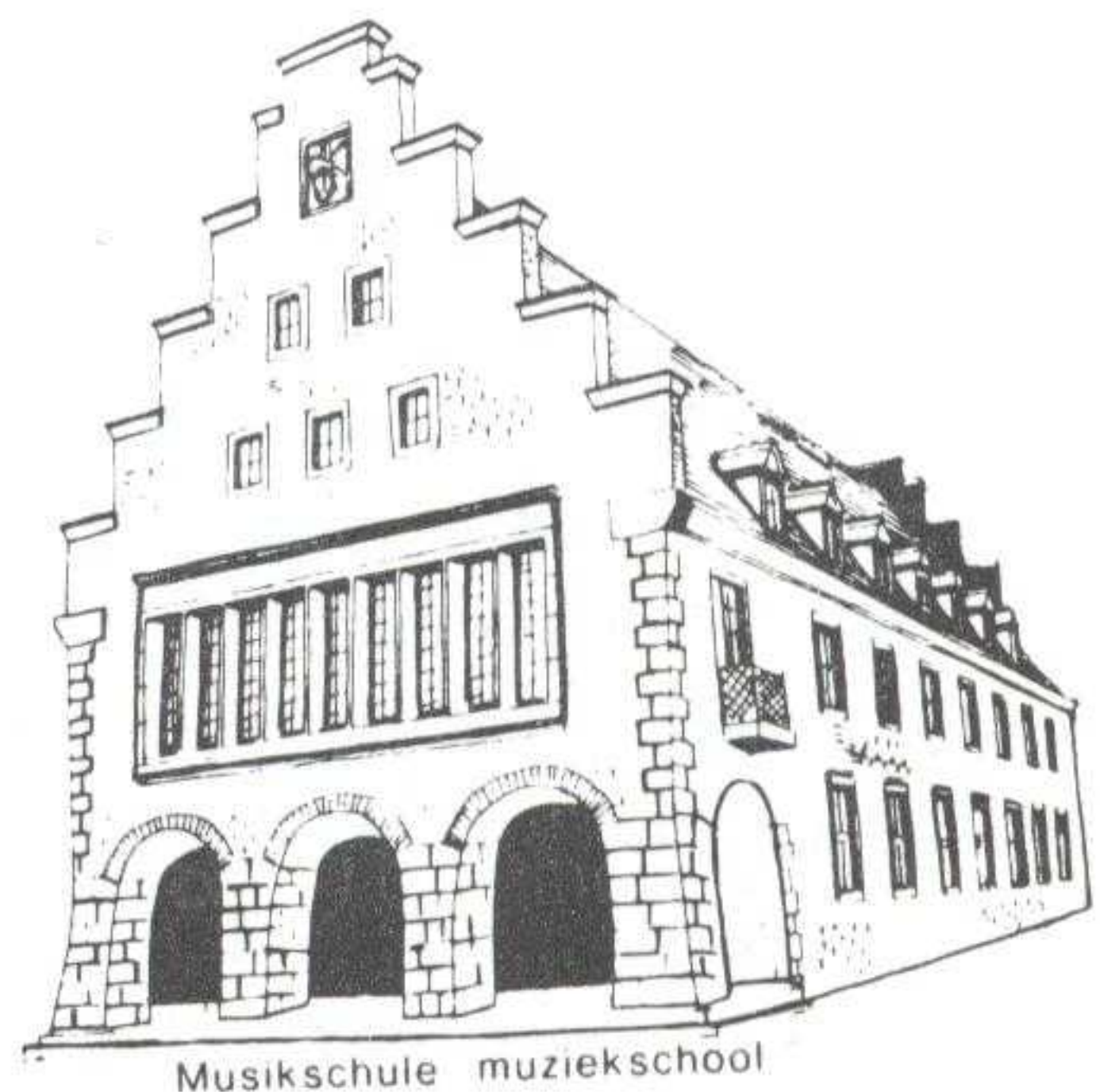
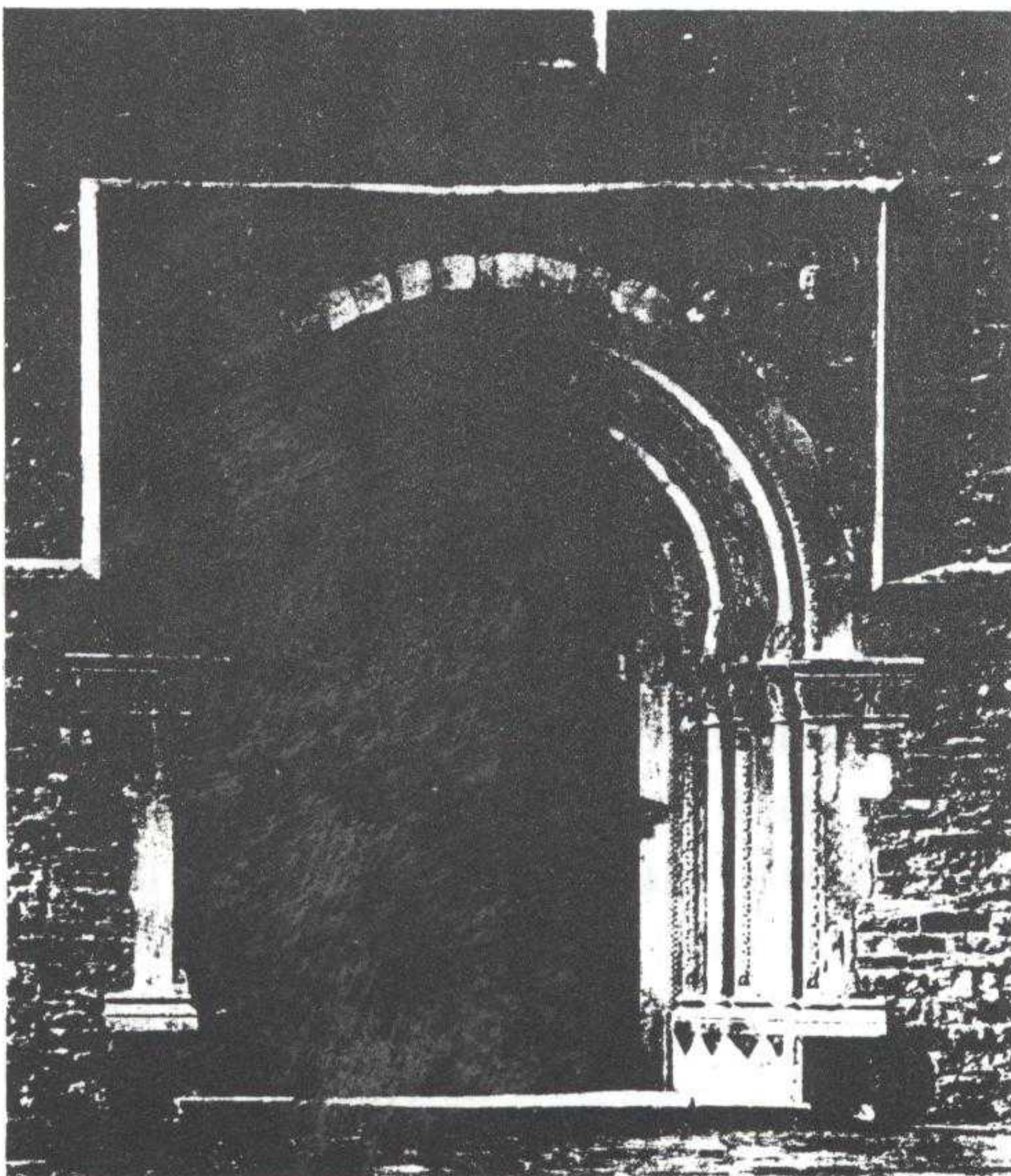


VREDEN

Vergangenheit und Gegenwart
einer westfälischen Stadt

Verleden en heden van een Westfaalse stad

portaal van de stiftskerk



Musikschule muziekschool

TENTOONSTELLING "Van RHIJNSPOORKEET tot INTERCITYSTATION"

Voor bezoekers van deze tentoonstelling is tegen de prijs van f 1,50 een begeleidend boekje aan de balie verkrijgbaar.

Voor leden van de Vereniging Oud-Ede die deze tentoonstelling bezoeken is dit boekje gratis beschikbaar. Echter een kleine bijdrage in de aanmaakkosten van dit boekje zal door ons ten zeerste op prijs worden gesteld.

Houders van een MUSEUM-JAARKAART 1983 betalen voor een bezoek aan deze tentoonstelling slechts de helft van de normale toegangsprijs!

Van RHIJNSPOORKEET tot INTERCITYSTATION

Ter gelegenheid van de tentoonstelling welke bovenstaande naam draagt en die thans tot en met 3 september 1983 in ons museum is te bezichtigen, een paar korte notities over het station Ede.

Rond 1830 bestonden er in ons land plannen tot de aanleg van een spoorwegnet, zij het voorlopig nog niet als staatsaangelegenheid. Verschillende maatschappijen verwierpen het recht om in bepaalde streken van ons land spoorweglijnen aan te leggen. Zo kwam middels de H.S.M. (Hollandse IJzeren Spoorweg MIJ) in 1839 de eerste passagiersverbinding tussen Amsterdam en Haarlem tot stand. Een andere onderneming, de Nederlandse Rhijnspoorwegmij begon in 1840 aan een veel groter projekt, de lijn Amsterdam-Arnhem, tevens bedoeld als aansluiting naar Duitsland. Deze aanleg, welke voor een deel door onze gemeente liep, zou ook Ede uit haar isolement halen. De benodigde grond werd aangekocht van de buurten Manen en Ede-Veldhuizen, waarvan uiteindelijk de kerk ook profiteerde. De twee buurten stelden, dankzij de door deze transaktie goed gevulde buurtkassen een belangrijk bedrag beschikbaar voor de bouw van een orgel in de Ned-Hervormde Kerk, dat op 23 februari 1840 in gebruik werd genomen.

Als halteplaats voor Ede verrees een eenvoudig houten

gebouw, zij het wel geverfd zoals de archiefstukken nadrukkelijk vermeldde. In het voorste deel woonde de stationschef en daarachter was een ruimte die dienst deed als wachtlokaal voor de reizigers en waar zij om de wachttijd te bekorten de nodige drankjes konden kopen. De volksmons had voor dit allereerste Edese station al gauw een toepasselijke naam gevonden, namelijk "De Keet". Jarenlang handhaafde deze naam zich; doch na 1878 ten onrechte. In dat jaar kreeg Ede een echt station dat nu, ruim 100 jaar later, is afgebroken.

Troosteloos eenzaam stond daar "De Keet". Zuidwaarts keek men over de zandvlakte "Schraaljammer" naar de Hoekelumse bossen en aan de andere zijde slechts hei en zand. In westelijke richting zag men flauw enkele daken van boerderijen in Manen. Een stoffige zandweg, de Grintweg voerde vanaf het dorp naar het station en betekende voor eventuele reizigers een lange wandeling. Uiteraard lieten alleen de beter gesitueerden zich per rijtuig vervoeren.

Pas in 1886 werd de Grintweg verhard en de naam gewijzigd in Stationsweg waaraan geleidelijk de eerste villa's verrezen. Ook het spoorwegverkeer onderging uitbreiding. Op 1 mei 1882 werd de stoomtram Ede-Wageningen in gebruik genomen en twintig jaar later kwam de lijn van Ede naar Nijkerk tot stand. Omdat deze dienst werd geëxploiteerd door de Nederlandse Centraal SpoorwegMij, verrees er zuidelijk van hotel "Welgelegen" nog een, zij het bescheiden, stationsgebouw. Voor de meeste mensen betekende het reizen in de kinderjaren van de spoorwegen nog een avontuur. Maar zij, die een tocht met het vuurspuwende monster hadden gemaakt, gaven hoog op over deze snelle en comfortabele manier van reizen.

Een boer uit Lunteren wilde voor zijn bezoek aan de donderdagse markt te Barneveld dit wonder ook wel eens meemaken. Hij kocht een kaartje met duidelijk de vermelding "hin en weerom". Toen het treintje stopte schoof hij gewoontegetrouw de klompen uit (zoals altijd als je ergens binnentrad) en zochteen plaatsje. Inderdaad, de mensen hadden niets te veel gezegd. Hij genoot van de reis. Helaas, bij het uitstappen kwam hij tot de ontdek-



transport van de maquettes voor de tentoonstelling van de bouwplaats naar het tentoonstellingsgedeelte. Gelukkig konden we daarvoor gebruik maken van een oefening van de plaatselijke brandweer.

king dat zijn klompen nog in Lunteren stonden. In april 1938 werd het baanvak Amsterdam-Arnhem geëlektrificeerd en verdwenen de stoomlokomotieven. De omgeving van het station was toen al jaren radikaal veranderd. De komst van het garnizoen en de vestiging van de AKU-fabrieken hadden daar grotendeels wel voor gezorgd. Thans opnieuw een geheel andere situatie. Geen wachten meer voor de spoorbomen; een voetgangerstunnel geeft toegang tot de Parkweg; een hypermodern station. Dat alles zorgt ervoor dat men straks moeite heeft om zich nog een voorstelling te geven van hoe het eenmaal was.

H.J. Nijenhuis.

VADER en ZON

vader: M'n beste jongen, nog op de Algemene Vergadering van de Vereniging Oud-Ede geweest? Ik weet, je hebt drukke werkzaamheden, maar toch.... zo'n jaarvergadering mag je toch niet missen.

zoon: Ja Pa, ik was er. Maar door de grote opkomst van wel 80 leden, zag u me zeker niet zitten. Ik zat in de nabijheid van de heer C.J. Kok. U weet wel, onze voorzitter werd door hem even "aangepakt", maar dhr de Nooy gaf geen krimp en alles verliep in een beste verstandhouding. Volgens mij kunnen we als Oud-Ede nog wel eens veel plezier krijgen van de grootste kruidenier van Nederland.

vader: Hoe bedoel je dat ?

zoon: Nou, de heer C.J. Kok sprak over oude kruideniersspullen die hij t.z.t. aan Oud-Ede wil schenken. U zult het nog meemaken dat we een echt kruidenierswinkeltje in ons museum krijgen dank zij de heer Kok. Wat in het vat zit verzuurt niet, moet u maar denken!

vader: Wat had dhr Hartgers een mooie dia-presentatie van het oude station en de Stationsweg (Grindweg)

zoon: Gelukkig maar dat de voorzitter de heer Hartgers heeft aangespoord om het tempo van de presentatie wat op te voeren. Als het aan dhr Hartgers had gelegen waren we nog wel een uurtje door gegaan en 't was al iets over half elf.

vader: Het schijnt dat de heer J.G. Hartgers vele honderden dia's bezit. Het bestuur moest het zo voor elkaar zien te krijgen, dat hij z'n dia's vermaakt aan de Vereniging. Dat zou eens fijn zijn.

zoon: Leuk voor mevrouw Smit dat ze een bon en bloemetje kreeg aangeboden voor het vele werk dat ze gedurende wel 10 jaar aan de leden-administratie heeft gedaan.

vader: Heb je al kennis gemaakt met de nieuwe bestuursleden? Je kent ze toch wel?

zoon: Nou, dat is te zeggen: die meneer Beukhof ken ik vanuit de krant. Zijn foto staat daar vele keren in. Momenteel werkt hij toch bij de B.M.D. of zo iets?

Ja, en die Tjalling Hylkema ken ik van de voetballerij; een aardige vent met een ontwapenende glimlach.

vader: Met beide nieuwe bestuursleden zou ik willen zeggen: "'t Zal waarachtig wel gaan".

NIEUWE LEDEN van de VERENIGING OUD-EDE bijgehouden tot medio mei 1983

A.A. v.d. Berg, Gr Bentincklaan 15 te Ede;
mw E.J. Burnaby-Lautier, Stationsweg 54a te Ede;
C. & A. Nederland, Hof van Gelderland 3 te Ede;
A.M.C. Hartgers, Bronsgietersdonk 502 te Apeldoorn;
A. Prinsen, de Zoom 24 te Ede;
P. van Scherrenburg, Prinsesselaan 37 te Ede;
G. van Steenbeek, Wilterdinkstraat 2 te Ede;
J.W. Top, Otterloseweg 11 te Wekerom;
mw W.S. Verboom-Top, Pollux 221 te Veenendaal.

Deze keer niet zo'n lange lijst met nieuwe leden.

Als we nu eens proberen, dat 1 op de 10 van onze leden probeert een nieuw lid te werven voor onze vereniging, hebben we de volgende keer beslist een langere lijst. We hebben papier genoeg om in een dergelijk geval 70 nieuwe leden in te schrijven.

Wie doet er mee ?

Nieuwe leden kunt u tegelijk met uw bezoek aan het museum, opgeven aan de balie.

Herengoederen op de Veluwe

E. de Jonge

In het voorjaar van 1982 is binnen de vereniging Veluwe Geslachten een werkgroep "Herengoederen" opgericht. Om aan deze werkgroep de nodige bekendheid te geven is ons verzocht hierover iets te publiceren.

In onderstaande tekst wordt onder andere vertelt wat nu eigenlijk een herengoed is.

Inleiding

In het archief van de Gelderse Rekenkamer, Rijksarchief Arnhem, berusten onder de inventarisnummers 1517-1549 drieëndertig protocollen betreffende de Veluwse herengoederen¹⁾. Deze protocollen hebben betrekking op uiteenlopende rechtshandelingen. De naam herengoederen is enigszins misleidend. Het gaat hier niet om landgoederen maar om agrarische bezittingen met daarop veelal een boerderij. De gebruiker van zo'n herengoed was persoonlijk onvrij. Anders gezegd, hij was een hofhorige van de landsheer. Deze landsheer was gedurende een groot deel van de middeleeuwen op de Veluwe de graaf; sinds 1339 de hertog van Gelre. De persoonlijke onvrijheid verdween grotendeels in de 16de eeuw. De strijd tegen de Bourgondiërs alsmede de Tachtigjarige oorlog zijn hieraan ongetwijfeld debet geweest. Uit de tweede helft van de 16e eeuw zijn er dan ook talrijke berichten over braakliggende landerijen, weggetrokken mensen en armoede op het platteland.

De weggetrokkenen wonen dan veelal in de naar hun mening veilige steden. Dit alles had tot gevolg dat administratie van goederen en horigen vrijwel achterwege bleef.

Oprukking en investituur

Omstreeks 1600 - de rust was toen op de Veluwe enigszins teruggekeerd - besepte men in Arnhem, dat hier een aantrekkelijke bron van inkomsten verloren was gegaan. De heren van de Gelderse Rekenkamer wilden niet meer overgaan tot de instelling van de horigheid, temeer daar er geen Gelderse hertog meer was. Maar men had een oplossing: de verplichting voor de houder van een hofhorig goed om onvrij te worden zou blijven voortbestaan, maar men zou hem voortaan tegen betaling van enige goudstukken zes jaar uitstel geven om hofhorige te worden. Men sprak dan van 'oprukking'. Een nieuwe gebruiker werd, nadat hem het beheer over het herengoed was overgedragen - de 'investituur' - direct ook zes jaar

oprukking toegestaan. Daarna moest opnieuw oprukking worden aangevraagd.

Natuurlijk moesten de vroegere herengoederen eerst worden opgespoord. Dit werd de taak van de keurmeester van de Veluwe. Hij reisde gedurende enkele tientallen jaren zoveel mogelijk herengoederen af. Hij informeerde naar de exacte omvang van elk goed, welke landerijen erbij hoorden, welke stukken land waren afgesplitst. Ook moest hij weten of er huizen, schuren, bergen of schaapsschotten op stonden. Zelfs de bomen werden genoteerd! Verder liet hij zich uitvoerig inlichten - en hierom is zijn bezoek voor genealogen van groot belang - hoe de huidige gebruiker op het goed gekomen was. In de akten die hiervan werden opgemaakt, vindt men niet zelden drie of meer generaties uitvoerig vermeld.

Werkgroep

In totaal lagen er op de Veluwe zo'n 885 herengoederen, waarvan er ongeveer 175 zijn vrijgekocht in de 17de eeuw. In Ede waren er 48, waarvan er 12 zijn vrijgekocht. De geschiedenis van deze goederen is na te gaan vanaf ca. 1600 tot 1795, toen met de komst van de Bataafse republiek het instituut herengoederen verdween.

Op initiatief van de heer R. Wartena, streekarchivaris van het streekarchief Aalten-Dinxperlo-Wisch, besloot de Vereniging Veluwse Geslachten de protocollen betreffende deze Veluwse

herengoederen te gaan bewerken. Hiervoor werd in maart 1982 de Werkgroep Herengoederen opgericht, waarvan de auteur coördinator is²⁾.

De bedoeling is te komen tot de uitgave van een repertorium. Per herengoed heeft men dan een overzicht over zo'n tweehonderd jaar bewoners-geschiedenis. Niet alleen voor genealogen, maar ook voor (amateur-)historici van de Veluwe zal dit een onmisbaar werk worden. Men denke aan de hoeveelheid namen, zowel van personen als van percelen en boerderijen, die aan de vergetelheid worden ontrukkt.

Sinds de oprichting van de werkgroep zijn de protocollen bewerkt.

Naar verwachting zal het hele project in het najaar van 1983 klaar zijn. Het jaar daarop zal dan het repertorium kunnen verschijnen.

- 1). Vgl A. H. Martens van Sevenhoven. Het Archief van de Gelderse Rekenkamer 1559-1795 en de Commissarissen belast met het beheer van de Gelderse domeinen 1543-1559. 2 delen. 's Gravenhage, 1925.
- 2). zie ook: Veluwse Geslachten 1982-1, pp. 4-7.

Geste staet by E. Hertogen Van
 East Loedingen van E. Jan Eyber to
 toegelact. Geste der gheschiede
 gunt toe versont. Geste, te
 meys, gheschiede met versont onder
 wisselende tott gesont. Der
 gester linge gaderlich.

[illegible]

MIENTJE OP DE PRAOTSTOEL.....!

Minse, minse.....wat ze nou toch an 't uutspoke zin in 't museum. 't Is bar. Jullie hen zeker wel geleze dat we een tentoonstelling kriege over ut vroggere station. Heel vrogger neumde ze ut "De Keet". Mer van die keet is noe niks meer over. In 't museum kun je noe straks zien hoe ut was; hoe 't station noe gaot wörde en ok hoe ut had kunnen wörde. Een deur die drie stations lope verscheie treinen, Ut is een aordigheid um te zien. Minse wat hen die lui die dat in mekaor gezet hen d'r een bonk wark an gehad. 't Is wezeluk de meuite weerd um te gaon kieke. Ik mot jullie dat beslist anraoje van Harreme. Hij is d'r hardstikke beduusd van. Ik geleuf vast dat we deur deze tentoonstelling de kommende zomer een kwak minse in huus kriege. En da's ok de bedoeling. Daorum minse, zegt ut veurt. Kunne Harreme en ik daarop rekene? Greig! Een bedaankt!

Noe een keer iets heel anders. Ik wil jullie wat vertelle over eten. Vrogger ate de minse nogal veulachtig pap. En 's aovonds hedde ze vaak pap die as een heel maal gebruikt wier. De ouwere minse onder jullie kenne zeker de naam nog wel. Het was zogezeid "Kruutmoes". Mer wete jullie noe ok nog wat daar in en veur gebruikt wier? Harreme kwam toevallig veurige week een oud tijdschrift tege van Gaartje-meui en verduld daar trof hij een paar ouwe recepte an. Veur ballekebrei bie veurbeeld en ok van kruutmoes. Ut liek mien aordig dat ik dit veur jullie us overschreef. Eerst de spulle die d'r in gebruikt motte. Hier hij je ut:

een ons gort, een lieter kerremelk, een bietje zout, een rookwörst (fien, dus niet te grof), een ons rosien, een halleve lepel fiengesneeje kervel, van eiges ok nog een halleve eetlepel kruuzemunt, een ietsje peterselie en $2\frac{1}{2}$ dl waoter. Zo as je ziet, waore ze vrogger ok niet misseluk van ut gebruik van kruije. As jullie noe niet in de hof hen staon dan kun je ze geleuf ik viende in de kruijetuin van ut Proosdijpark. Ik het gehurd, dat dit bij de kienderboerderie is. Daar kun je ze veur niks plukke of knippe, da's beter. De scheer dus

meeneme. Mer noe hoe je te wark mot gaon.

Week de gort een nacht in de $2\frac{1}{2}$ dl waoter. Laot ur daor-nao een uur koke in ut weekwaoter mit een bietje zout. doe d'r dan de rookwörst bie en laot die een hallef uur zachtjes meekoke. Veral zachtjes dat ie niet kapot barst.

Dat zou zund zin. Dan haol je die Wörst d'r weer uut en je doet de rosiene en de kruuzemunt d'r bij en laot die nog ees een kwartier meepruttele. Noe de kerremelk heel langzaam d'r bie in roere- veral langzaam minse, aandars loop je de kand dat ut schifte gaot en da's niet de bedoeling.

As je zoveer bint dan kun je de peterselie, de kervel en de an plakjes gesneeje wörst der an toevoege. Alles dan nog es goed laote warreme en deуроere. En de kruutmoes is klaor. Alleen mot je goed onthoue- en noe kumt ut- dan mot bij ut opdiene van de kruutmoes d'r nog wat stroop naor smaok in. Dat hoe je misschien niet veur mogeluk mer ut mot wezeluk waor, went dan kriegt de pap pas de eige smaok as werkelijke kruutmoes.

En as dan 's aovonds um negen uur de papklok luudt, minse, eet de buuk vol en dan naor bed.....

Zo deeje ze ut tenminste vrogger. Ik hoop dat ik met deze anwiesinge veur kruutmoes jullie een plezier gedaon het. As je ut klaor het, laot Harreme en mien us wete hoe ut het gesmaakt. Ik ka'je zegge, dat wij beije uit iezig lekker viende. mer jao. smaoke zin niet altied geliek.....

Minse ik had nog wat wille schrieve over ut weer dat zo bar todderig is, mer Harreme waarschouwde da'k al weer te veul ruimte had gebruikt.

Daorum, overleg ut. Tot de vollegende keer.

De groete van eiges van Harreme en van jullie

MIENTJE uut OUD EE.

WATERPUT uit het jaar 1220.

Misschien heeft u in de krant reeds gelezen, dat het Museum Oud-Ede een oude waterput uit 1220 zal krijgen. Toen dhr Zuurdeeg bij graafwerkzaamheden op de hoek van de Molenstraat en de IJssel de Schepperlaan eens een kijkje ging nemen zag zijn al 35 jaar geoefend archeologisch oog dat daar iets bijzonders aan de hand moest zijn. Zijn vondsten zijn dank zij de medewerking van de Archeologische Werkgroep Nederland, afdeling Z.W. Veluwe en de inzet van de buurtbewoners naar de tuin van dhr Zuurdeeg overgebracht, waar alles zal worden schoongemaakt en geconserveerd.

Wij hebben inmiddels de toezegging gekregen dat dhr Zuurdeeg in de volgende Zandloper wat zal verhalen over deze vondsten. Ook is er dan mogelijk iets meer bekend over het onderzoek waaraan alle voorwerpen worden onderworpen. Dat we als Museum staan te popelen om de eikenhouten waterput en de andere vondsten aan u te kunnen tonen, spreekt wel haast vanzelf.

Het belooft een tipje van de sluier op te lichten, van datgene wat er zich bijna 800 jaar geleden in Ede heeft afgespeeld.

FOTO's van BOERDERIJEN in en om EDE

De oproep die wij u deden in de laatste Zandloper van 1982 om foto's, ansichten ed. van boerderijen in en om Ede, heeft helaas maar weinig respons opgeleverd.

Daarom nogmaals:

Heeft u foto's of ansichten van nog bestaande en liever nog van niet meer bestaande boerderijen, neemt u dan even kontakt op met dhr G. Ossenkoppele, Irenelaan 48 in Ede (tel.: 11668) of met Museum Oud-Ede, (tel.: 19554)

U hoeft de foto's of ansichten niet af te staan, maar wij zouden daarvan graag een reprofoto laten maken ten einde in staat te zijn een boerderijen-album te maken voor ons Museum Oud-Ede. (zie ook de voorplaat)

GROTE EIGENAREN IN DE GEMEENTE EDE
door G.A. Ossenkoppele (vervolg)

(4) Eveneens grote bezittingen had de buurt van Wekerom die met De Valk en Eschoten één gemeenschap vormden. Grotendeels bestond dit ook weer uit grote heidevelden en zandverstuiving. Denk maar eens aan het Wekeromse Zand. Echter de buurt had ook het Roekelse Bos in bezit. Dat was aanvankelijk een maalschap geweest, bestaande uit 13 hoeven (eigenaren). De houtrichter was de Graaf van Wassenaar, Heer van Kernhem. Later kwam de grond echter weer in handen van de buurt. Ook bos, voornamelijk hakhout en bouwlanden behoorden tot de bezitting. De buurt werd al in 1855 opgeheven.

(5) De enige nog levende buurt is die van Ede-Veldhuizen. Grotendeels bestond de bezitting uit heide (Ede-se en Ginkelse heide) en in mindere mate uit zand, moeras (bij de Kreel), weilanden en hakhout. Ook een deel van het Maanderzand was eigendom van de buurt.

(6) De Nationale Domeinen (Staat) had haar grootste bezittingen in de Bennekomse Heide. Ook bezat ze al flinke dennenbossen en hakhout, en in mindere mate bouw- en weilanden. In 1843 kocht de gemeente Ede de heidevelden.

(7) J.P. Brandsen was een advocaat uit Arnhem die z'n bezittingen voornamelijk had liggen op de Ginkel, en welke hoofdzakelijk bestonden uit grote heidevelden en Zandverstuivingen (Ginkelse Zand), benevens huizen, bouw- en weilanden en hakhout.

(8) Graaf M.C. van Wassenaar uit Den Haag (Heer van Kernhem) had grote bezittingen rondom Ede, zoals het huis Kernhem met enkele grote boerderijen, het Edese Bos dat toen nog een maalschap was en waarvan hij de meeste aandelen had en waarvan hij jarenlang houtrichter is geweest, al-mede de Sijsse. Bij de verkoping van de Bennekomse Heide (1888) en de Doesburgerheide (1902) wist hij zijn bezit aardig uit te breiden. Vroeger was er ook nog het Gelloo op de Doesburgerheide (een bosgebied). Ook dit was een maalschap waarvan de Graaf houtrichter was, evenals het Roekelse Bos.

(9) De buurt van Lunteren en Meu-Lunteren hadden hun bezittingen hoofdzakelijk liggen, daar waar nu het Lunterse Buurtbos is en verder ten Noorden daarvan. Het bestond hoofdzakelijk uit enorm grote heidevelden. Merkwaardig is, dat daar geen zandverstuivingen lagen. In de Veenen hadden ze ook nog agrarische gronden en heide-terreinen. De buurt werd in 1890 opgeheven.

(10) Eén van de oudste buurten was ongetwijfeld die van Doesburg die haar eigendommen voornamelijk had liggen op de Doesburgerheide. Vroeger lag daar ook nog het bosgebied "Het Gelloo", eigendom van een maatschap (Houtrichter was de heer van Kernhem). Toen dit echter in verval raakte verviel het weer aan de buurt. De buurt werd opgeheven in 1902.

(11) Een grootgrondbezitter was eveneens D. Evekink, koopman uit Zutphen. Zijn meeste bezittingen lagen in de nabijheid van Eschoten en bestonden vooral uit boerderijen met hun bouw- en weilanden. Ook bij het Pampeld (Hooge Veluwe) had hij heide-terreinen in bezit met bossen, eveals waar nu het landgoed "De Valouwe" is en midden tussen de bossen van het Roekelse Bos.

(12) Ook J.G. Bosch van Drakenstein, advocaat te Utrecht mocht er wel zijn. Hij bezat onder andere de Hindekamp met omliggende bouw- en weilanden, enig bos en het Kreelse Zand, dat toen nog een stuifzandgebied was. Ook grote heidevelden op de Noord-Ginkel waren van hem.

(13) Een voornaam eigenaar was de baron O. Wassenaar Catwijck uit Bennekom. Deze bezat immers het fraaie kasteel Hoekelum met zijn mooie loofhoutbossen. Ook verschillende boerderijen met bouw- en weilanden waren zijn bezit met tevens nog enkele heidevelden.

(14) De buurt van Manen bezat hoofdzakelijk heideterreinen die tegen de Sijsselt aan lagen en een zandverstuiving (Maanderzand). Verderop in Manen bezaten ze nog enkele bouw- en weilanden en enig hakhout. In 1911 werd de buurt opgeheven.

(15) S.J. Sandberg, lid van de tweede kamer en wonende in Zwolle had zijn bezittingen nogal verspreid lig-

gen, onder andere in het Walderveen, Nederwoud, Overwoud en Meu-Lunteren. Hieronder waren boerderijen met hun bouw- en weilanden, hakhout en enige heidevelden.

(16) Baron A. van Palland uit Keppel (familie van de van Pallands uit Rozendaal) had zijn bezittingen liggen in de omgeving van Ede, in de buurt Doesburg. Voornamelijk bestonden deze uit boerderijen met hun bouw- en weilanden en hakhout. Ook in Ederveen had de baron onder andere de Bruinhorst met bijbehorende landerijen.

(17) E.B. Franken, landbouwer te Ede. Hier treffen we de eerste landbouwer aan die meer dan 100 ha bezat. Weliswaar waren dat niet allemaal bouw- en weilanden, gelegen in de Wekeromse Buurt en de Roekelse Eng. Ook bij het Roekelse Bos bezat hij heidevelden en hakhout.

(18) De buurt van Bennekom had zijn bezittingen her en der verspreid liggen. Bouw- en weilanden, bossen en heidevelden. Merkwaardig genoeg was de Bennekomse Hei bezit van de Staat. In 1843 kocht de gemeente Ede de terreinen, doch in 1874 kwamen ze toch weer bij de buurt van Bennekom. Lang duurde dat echter niet, want in 1888 werden de terreinen publiekelijk verkocht. Het noordelijk deel kwam in handen van de Heer van Kernhem. De buurt werd in 1889 opgeheven.

(19) E. van Someren, koopman te Arnhem had zijn eigendommen liggen in De Valk en die bestonden hoofdzakelijk uit bouw- en weilanden en hakhout.

(20) R. van Engelenhoven, landbouwer te Ede bezat een grote boerderij in de Doesburgerbuurt met bouw- en weilanden en natuurlijk ontbrak ook hier het hakhout niet.

(21) Nog een flinke boerderij was die van E. Vos, eveneens landbouwer te Ede. Zijn eigendommen lagen in de Wekeromse buurt, ook weer bouw- en weilanden, alsmede heidevelden en hakhout.

(22) C.G. Veller was een rentenier uit Barneveld die zijn eigendommen had liggen in het Nederwoud, bestaande uit bouw- en weilanden, heide en hakhout.

Zoals men wel ziet, speelde hierin de gemeente Ede nog geen rol van betekenis. De gemeente had toendertijd in eigendom 4.05.89 ha, als volgt verdeeld:

- Gelders Veenendaal: 3.07.70 ha (Buurtsteeg)
- Ede : 0.45.32 ha (school, erf en kerkhof)
- Lunteren : 0.40.88 ha (school, erf en kerkhof)
- Bennekom : 0.11.99 ha (school, toren en kerkhof)

Thans bezit de gemeente Ede meer dan enige duizenden hektaren.

G.A. Ossenkoppele.

AKTIVITEITEN

Sinds enige tijd komen vertegenwoordigers/sters van de musea van de Z.W.-Veluwe bij elkaar op initiatief van de V.V.V.-Ede.

Er zijn plannen gemaakt om te komen tot gezamenlijke activiteiten. De eerste presentatie heeft inmiddels al plaatsgevonden op de Veluwebeurs. Nog meer plannen zijn in petto.

Het initiatief van de V.V.V. wordt door alle deelnemende musea erg op prijs gesteld. Zo kan men o.a. kennis nemen van alkaars activiteiten en werkzaamheden. Ook de moeilijkheden en mogelijkheden komen ter tafel.

Gezamenlijk laten drukken van folders over de musea is eveneens een uitvloeisel van deze samenwerking.

U zult er zeker meer van horen.

Aan deze samenwerking wordt deelgenomen door:

- Kijk en Luister-museum uit Bennekom;
- Natuurhistorisch museum Tute Natura uit Bennekom;
- Museum Verbindingsdienst uit Ede;
- Tegelmuseum It noflik sté uit Otterlo;
- Museum Historische Verzameling Infanterie Schietkamp
uit Harskamp;
- Museum Historische Landbouwtechniek uit Wageningen;
- Bezoekerscentrum Landbouwkundig Onderzoek uit Wageningen;
- Museum Oud-Ede uit Ede.

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

tel.: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS

of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13-Ede tel.: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

**voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sanswerk, sierpleister, sigmulto,
behangwerk en andere schilderswerkzaamheden.**

voor informatie

naar :

JANSEN

Bettekamp 13 - Ede

tel.: 16308



DE SPAARBANK VOOR EDE

ANNO 1872

BONDSSPAARBANK

De oudste financiële instelling in Ede, die ondanks haar leeftijd met jeugdig élan actief blijft met een aan vandaag aangepast dienstenpakket ook voor U !

'n Bondsspaarbank, moderne gezinsbank voor alle bankzaken en verzekeringen.

Reeds sedert 1872 de vertrouwensinstelling van vele duizenden spaarders.

**VAN OUDSHER DE BANK VOOR ALLE MENSEN
DE BANK NU OOK VOOR U !**



Hoofdkantoor:
Telefoonweg 110-112 — EDE — Tel. 19020
5 kantoren in EDE — 10 kantoren in de Gemeente